

2024, 13 (5), 2160-2179 | Araştırma Makalesi

Türkülerdeki Söz Varlığının Kültürel Motiflerle Değerlendirilmesi - Safranbolu Örneği

Gülcan Ertan Hacısüleymanoğlu¹

Öz

Bir yörenin kültürel özelliklerini barındıran en önemli unsur şüphesiz ki sözlü kültürel öğelerden olan halk türküleridir. Belli bir yörede yakılan halk türküleri, içinde üretildiği toplumun sosyal yaşantısının dinamiklerini, gelenek-göreneklerini, dini yaşantısını, coğrafi yapısını, soyut ve somut kültürel değerlerini, yemeklerini, yörede yetişen bitkileri, hayvanları ve hasıl gündelik hayatın olasılıklarından türeyebilecek sınırsız bir konu evreninden beslenir. Nesilden nesile toplum kültürünün sözlü ve sözsüz aktarılmasına aracılık ederek bireylerin içinde yaşadığı topluma karşı aidiyet duygusunu geliştirerek zaman içinde uluslaşma sürecine de doğrudan katkı sağlar. Dolayısı ile türkülerde bulunan söz varlıkları bu bağlamda önemlidir. Safranbolu ülkemizin Batı Karadeniz Bölgesinde Karabük iline bağlı bir ilçe merkezidir. Tarihi M.Ö. 3000'li yıllara dayanan Safranbolu pek çok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Bu durum Safranbolu'nun çok katmanlı kültürel bir yapı kazanmasını sağlamıştır. Kültürel yapısını, soyut ve somut kültürel varlıklarını zamana meydan okurcasına özenle koruyan kent, bunun sonucunda 1994 yılında UNESCO tarafından dünya miras listesine alınmıştır. Safranbolu'nun kültürel bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, yöre türkülerinin sözvarlığı açısından araştırılması kıymetli olacaktır. Bu çalışmamızda kaynak olarak Safranbolu yöresine ait Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) repertuarında bulunan Safranbolu türkülerinin yanı sıra Adnan Ataman'ın yazdığı, İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Sanatçı Öğretim Görevlisi Dr. Süleyman Şenel tarafından derlenerek notaları, kaynak kişileri, derleyen ve notaya alan bilgileri verilerek yayına hazırlanan "Safranbolu Türküleri ve Oyun Havaları" adlı kitaptaki toplam 58 türkü literatür taraması kapsamında incelenerek sözvarlığı açısından içerdiği kültürel motifler tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda tarihi süreçte yörede mimari, coğrafi, kültürel pek çok söz varlığı tespit edilmiş olup özellikle de sosyal yaşam ile coğrafi yapı arasında paralellik olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın yönteminde hem nitel hem de nicel yaklaşım kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Safranbolu, Türk Halk Müziği, Türkü, Kültürel Motif, Söz Varlığı, İçerik Analizi.

Ertan Hacısüleymanoğlu, G. (2024). Türkülerdeki Söz Varlığının Kültürel Motiflerle Değerlendirilmesi -Safranbolu Örneği. İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 13(5), 2160-2179. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1465990>

Geliş Tarihi	05.04.2024
Kabul Tarihi	15.10.2024
Yayın Tarihi	31.12.2024
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Müzik Anabilim Dalı, Karabük, Türkiye, gulcanhso@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0220-5846

2024, 13 (5), 2160-2179 | Research Article

Evaluation of Vocabulary in Folk Songs with Cultural Motifs -Safranbolu Example

Gülcan Ertan Hacısüleymanoğlu¹

Abstract

The most important element that contains the cultural characteristics of a region is undoubtedly folk songs, which are oral cultural elements. Folk songs of a certain region are fed by an unlimited universe of topics that can be derived from the dynamics of the social life of the society in which they are produced, their traditions, religious life, geographical structure, abstract and concrete cultural values, foods, plants and animals growing in the region, in short, the possibilities of daily life. It directly contributes to the process of nationalization over time by mediating the verbal and non-verbal transmission of society's culture from generation to generation, developing individuals' sense of belonging to the society they live in. Therefore, the vocabulary found in folk songs is important in this context. Safranbolu is a district center of Karabük province in the Western Black Sea Region of our country. Dating back to the 3000s BC, Safranbolu has hosted many cultures in its history. This situation has enabled Safranbolu to gain a multi-layered cultural structure. The city, which carefully preserves its cultural structure and intangible and concrete cultural assets as if they defy time, was included in the world heritage list by UNESCO in 1994. In this study, in addition to the Safranbolu folk songs in the repertoire of the Turkish Radio and Television Corporation (TRT) belonging to the Safranbolu region as a source, a total of 58 folk songs in the book titled "Safranbolu Folk Songs and Game Airs" written by Adnan Ataman, compiled by ITU Turkish Music State Conservatory Artist Lecturer Dr. Süleyman Şenel and prepared for publication by giving the notes, source people, compiler and notator information were examined within the scope of literature review and the cultural motifs contained in terms of vocabulary were determined. As a result of the research, many architectural, geographical and cultural vocabulary assets have been identified in the region in the historical process and it has been determined that there is a parallelism between social life and geographical structure. Both qualitative and quantitative approaches were used in the methodology of the research.

Keywords: Safranbolu, Turkish Folk Music, Folk Song, Cultural Motif, Vocabulary, Content Analysis.

Ertan Hacısüleymanoğlu, G. (2024). Evaluation of Vocabulary in Folk Songs with Cultural Motifs -Safranbolu Example, *Journal of the Human and Social Science Researches*, 13(5), 2160-2179. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1465990>

Date of Submission	05.04.2024
Date of Acceptance	15.10.2024
Date of Publication	31.12.2024
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Müzik Anabilim Dalı, Karabük, Türkiye, gulcanhso@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0220-5846

Giriş

Safranbolu Karadeniz Bölgesinin batısında bulunan Karabük iline bağlı bir ilçe merkezidir. Tarihi M.Ö.3000’li yıllara kadar uzanan bu kadim kent pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış, coğrafi konumu sebebiyle de ticaret yollarının merkezinde yer alarak tarih içinde sürekli olarak gözde bir yerleşim merkezi olmuştur. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde sarayla olan ilişkiler hep canlı tutulmuş bu durumun doğal sonucu olarak kente han, hamam, camiler ve çeşmeler yaptırılarak kentin kültürel ve sanatsal anlamda gelişmesinin önü açılmıştır (Tunçözgür, 2002, s:24). Günümüzde daha çok tarihi mimarisini koruyarak günümüze taşıyan bir kent olarak bilinen Safranbolu, 1994 yılında UNESCO tarafından “Dünya Miras Listesi” ne alınmıştır.

Safranbolu’nun bu zengin tarihinin yanında kentin geçen yüzyılın ikinci yarısına kadar göç almamış olması etnik ve kültürel yapısının korunmasını sağlamıştır. Safranbolu sakinlerinin asırlar boyu nesilden nesile aktarılan; giyim-kuşamdan yemek çeşitlerine, düğün adetlerinden türkülerine, oyun havalarına kadar kendine özgü bir yaşam biçimleri vardır (Ulukavak, 2007, s:157).

Anadolu’nun her yöresine ilişkin söz derlemesi bulunan Safranbolu yerlisi Sadi Yaver Ataman Safranbolu folklorunun önemini şu sözlerle belirtmiştir;

“... Safranbolu, Türk folklor orijini her çağda koruyabilmiş; özellikle kaynak ve yayılma merkezi olarak uzun yıllar kendi uygarlık tarihi içinde milli kültür dalgalarını, orijinal müzik anılarını nesillere ve komşu bölgelere aktarmada, zengin bir folklor bölgesi olma niteliğini korumuştur. Safranbolu folklor anılarıyla ilk kez yabancı folklor literatüründe yer almış bölgelerimizden biridir” (Uzunkavak, 2007, s:158)

Safranbolu’nun binlerce yıllık tarihinden kaynaklanan tarihsel bir kimliği ve bu kimliğin oluşturduğu çok katmanlı bir kültürel yapısı vardır. Nitekim üzerinde taşıdığı “Dünya Miras Kenti” rozeti ve korunan kültürel yapısı bu durumu özetlemektedir. Şüphesiz ki Safranbolu yöresinin Miras Kenti rozetini almasında folklorunu ve dahası halk müziği ve halk oyunlarını koruyarak günümüze taşımasının önemli bir payı vardır.

Kültür kavramını ilk kez tanımlayanlardan İngiliz antropolog Edward B.Taylor kültürü: bir toplumun inanç, sanat, örf, adet ve becerileri olarak tanımlamıştır. İlk bakışta kısa bir tanım gibi algılsa da esasında insanlığın ilk kültürel ürünleri olarak bilinen mağara duvarlarına bırakılan el izlerinden başlayarak günümüze geldiğimiz noktaya kültürel açıdan baktığımızda o izlerin, o izleri bırakanların da tahayyül edemeyeceği kadar önem arz ettiği ortadadır. Buradan da hareketle de yukarıdaki tanımın kültürün tüm bileşenlerini ana hatlarıyla barındırdığını görmekteyiz. Etimolojik olarak kültür Latince cultura kelimesinden türemiştir. Türkçe karşılığı toprağı planlı bir şekilde ekip biçme manası taşır ki bu durum bir nevi yerleşikliği de ifade eder. Kültür insanla hayat bulur ve anlam kazanır (Durmuş, 2014, s:270). Toplumlar kültürlerini değişik argümanlar vasıtasıyla geliştirir ve gelecek kuşaklara aktarır. Kültürün sosyal kalıtım yoluyla aktarılan tarihsel birikim olduğu gerçeğinden hareketle bu aktarımın kendine özgü özellikler gösteren öğelerinden biri de müziktir (Paşaoğlu,2009, s:146).

Dünyanın çeşitli kültürlerinde olduğu gibi Türk kültürünün de gelişimi ve aktarımı için müziğin önemi fazladır. Bireylere aidiyet duygusu kazandırarak kültürel kimliğin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda halk türküleri kültürel motifleri bünyesinde en çok barındıran müzik türüdür. Diğer yandan türküler sözlü ve yazılı aktarım yoluyla hızlı bir şekilde yayılım göstermesi, geniş kitlelere ulaşması ile

barındırdığı kültürel motiflerin gelecek kuşaklara aktarılmasında başat bir görev üstlenir (Sıvacı-Mirzaoğlu, 2005, s:35).

Büyükyıldız, (2015) Halk Müziğini; *“Halkın ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan, halk içinde her zaman var olan halk sanatçıları tarafından yakılmış, yaratılmış, bestelenmiş, değişimler ve yoğrulmalarla dilden dile, telden tele, kulaktan kulağa yayılarak geçmişten günümüze ulaşmış geleneksel müziktir. Bir ulusun özüne özgü ulusal müziği halk müziğidir. (s:108)”*

Diyerek tanımlamıştır.

Türküler başlangıçta bir kişinin duygularıyla üretildiği düşünülse de temelde ait olduğu bölgenin yaşam tarzından, sosyal ilişkilerinden, doğasından, tarihinden ve geçmiş nesillerden aktarılan müzik geleneklerinden etkilenilerek üretilir. Türküler bu özelliği ile toplumun kültür hafızası rolünü üstlenir (Eroğlu, 2017, s:518). Halk türküsü toplumunun doğasından toplumun ürünlerinden beslenirken aynı zamanda ait olduğu toplumu kültürel açıdan besler. Karşılıklı bir etkileşim söz konusudur.

Halk türküleri sözlü kültür taşıyıcılarıdır ve bu görevi söz varlıkları ile yerine getirir. Söz varlığı bir dildeki sözcükler, deyimler, terimler, atasözleri, kalıplaşmış sözler, mecazlar ve yan anlamlar gibi güçlü ve zengin bir anlam dünyasının bütünüdür. Söz varlığı insani duygu ve düşüncelerden çıkar, toplumsal etkileşimlerle de varlığını ve değerini koruyup uzak dönemlere aktarılır (Karadüz, 2009, s:644).

Türkülerdeki söz varlığı ile ilgili yaptığımız literatür taraması sonucunda pek çok çalışma yapıldığı (Özçimen; Gök 2013, Bahşi, 2023, Öztürk 2019, Dursun; Bahşi 2023 vb.) gözlemlenmiştir. Bu çalışmalarda çalışmanın yapıldığı yörelerdeki söz varlıkları; bitki, hayvan, eşya, kişi, coğrafi şekil, yemek, akrabalık, dini ve geleneksel motifler, aşk gibi motiflerle incelenmiş ve yörelerin söz varlıklarının tespiti amaç edinildiği görülmüştür. Bu bilgiler ışığında çalışmamızda Safranbolu yöresi türkülerindeki söz varlıklarını, kültürel motif ve sembollerini tespit etmek amaç edinilmiştir.

Burada makalemizin araştırma konusunun temel kaynağı niteliğindeki “Safranbolu Türküleri ve Oyun Havaları” adlı kitabın yazarı sayın Adnan Ataman’a bir parantez açarak hayatı hakkında bilgilendirme yapmak zoruridir.

Balkan savaşı sonrası Safranbolu’ya yerleşen Ataman ailesi daha sonraki yıllarda Karabük ve Safranbolu tarihine damga vurmuştur. İstiklal madalyası sahibi dede Dr. Ali Yaver Ataman Safranbolu’da baştabiplik görevini üstlenmiş ve Safranbolu’ya pek çok hizmette bulunmuş bir kişiliktir. Baba Sadi Yaver Bey ise Safranbolu ve çevresinin folklor özelliklerini köy köy gezerek toplamış ve Safranbolu’nun bu kültür hazinesini dokümanlaştırmıştır. Daha sonraki yıllarda Karabük Belediye Başkanlığı da yapan Sadi Bey, Karabük dergisini çıkararak Karabük ilinin tarihi ve kültürel belleğinin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Ailenin Karabük ve dahası Safranbolu’ya hizmetleri torun Adnan Ataman’la devam etmiştir.

Adnan Ataman 1926 yılında İstanbul’da dünyaya gelmiş, ilk ve orta eğitimini Karadeniz Ereğli, Safranbolu ve Kastamonu şehirlerinde tamamlamıştır. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde eğitimine devam ederken TRT İstanbul Radyosunda babası Sadi Bey tarafından kurulan ve yönetilen “Memleket Havaları Ses ve Saz Birliği” topluluğunda saz sanatçısı olarak katılmıştır. Daha sonraki yıllarda yine babası Sadi Yaver Bey tarafından İstanbul Belediye Konservatuarı bünyesinde kurulan Folklor Tatbikat Topluluğu’nda

saz sanatçısı olarak yer alan Adnan Ataman babasının şeflik görevinden ayrılması üzerine Konservatuvar Müdürlüğüne bu topluluğun şefliği ve yöneticiliği görevine atanmıştır. Bu görev 44 yıl sürmüştür ve bu dönem boyunca 500'e yakın konser yönetmiştir. Gerek yurtiçi ve gerekse yurtdışında çalınıp söylenen çok sayıda türküyü derlemiş bunlardan 300 kadarını notaya geçirerek Türk Halk Müziği repertuarına kazandırmıştır. Adnan Ataman daha sonraki yıllarda İstanbul Belediye Konservatuarı bünyesinde "Folklor İnceleme ve Derleme Kurulu Üyesi", TRT İstanbul Radyosunda Saz sanatçısı ve Yurttan Sesler Topluluğu Yöneticiliği, Danışma Kurulu, Denetleme Kurulu, Repertuar Kurulu, Sınav Kurulu ve Nota Tahsis Kurulu üyelikleri yapmıştır. İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuarı (İTÜ) kurucuları arasında yer alan Adnan Ataman bir süre aynı kurumda öğretim elemanı olarak görev almıştır.

Emeklilik yıllarında Bu Toprağın Sesi (Halk Musikimiz) ve Safranbolu Türküleri ve Oyun Havaları kitaplarını yazan Adnan Ataman bu iki güzide eseri ülkemizin kültür ve sanat hayatına armağan etmiştir ("Biyografi Karabük", 2022; Kütükçüoğlu, 2015). Araştırmamızda referans aldığımız bu kitabın önsözünde Adnan Ataman bu eserin hazırlanmasının nasıl zaruri olduğunu kendi dilinden şöyle ifade etmektedir;

"...Safranbolumuzun halka inebilmiş ezgilerinden sadece 20 kadarının TRT THM Repertuarına girip, diğerlerinin girmemiş olması; bizim İstanbul Belediye Konservatuarı Folklor Tatbikat Topluluğu olarak anılmaya başladığımız 1950'li yıllardan bugüne kadar geçen yarım asırdan fazla bir süre boyunca yaptığımız çalışmaların TRT'ye aksettirilemeyeşinden kaynaklanmıştır. Bu yönüyle bu kitabın hazırlanmasına vesile olan neden budur.

Bu kitap; bu anlamda, hem memleketimize hem de halk müziğimize olan borcumuzu geçte olsa yerine getirme imkanı vermiştir."

Bu araştırma araştırmacının daha önce yayımlanan Safranbolu Yöresi Müzik Kültüründe Düğün Çalma Pratiği tezinden bağımsızdır. Bahsi geçen tezden üretilmemiştir.

Kapsam ve Yöntem

Çalışmamızda Safranbolu Yöresine ait türkülerde yer alan kültürel semboller ve motifler söz varlığı bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Betimsel düzeydeki çalışmamızda tarama metodu kullanılarak içerik analizi yapılmıştır. Araştırma yönteminin temel yaklaşımı olarak, bir olguyu doğal ortamında derinlemesine sorgulayan ve anlamayı amaçlayan, "ne" den ziyade "neden" sorusuna odaklanan araştırma tipi olan nitel yanı sıra muhtevasında nicel veriler de bulunduğu karma seçilmiştir. Çalışmamızda Safranbolu yöresine ait Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) repertuarında bulunan 21 sözlü Safranbolu türküsünün yanı sıra bu türkülerden 19'unu da bünyesinde barındıran Adnan Ataman'ın yazdığı, İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Sanatçı Öğretim Görevlisi Dr. Süleyman ŞENEL tarafından derlenerek notaları, kaynak kişileri, derleyen ve notaya alan bilgileri verilerek yayına hazırlanan "Safranbolu Türküleri ve Oyun Havaları" adlı kitaptaki toplam 58 türkü literatür taraması kapsamında incelenmiştir. Yöre türkülerinde kullanılan bitki, hayvan, dış mekân ve coğrafi şekil, yerleşim birimi, kişi, kıyafet ve aksesuar, eşya, yiyecek, gelenek/görenek, dinî motifler ve sevgili için kullanılan motif adlarının kaç türküde geçtiği tespit edilmeye çalışılmış, sayısal veriler tablolar oluşturularak gösterilmiştir. Türkülerde yer alan bu motifler tespit edilirken, her türküde yalnızca bir kez aynı motifin sayılmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca çalışmamızda sıkça tekrarlanan kültürel sembol ve motifler açıklanmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki tabloda incelenen türküler ve derleyen bilgileri verilmiştir.

Tablo 1. Safranbolu Yöresi Derlenmiş Türküler

S.No	Türkünün Adı	Yöresi	Trt	Repertuar No	Derleyen
	Abuca Hayın Abuca (Gelin Ağlatma Havası)	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Aç Kapıyı Ben Geldim (Erkek Oyun Havası)	Safranbolu	THM	Rep. Sıra No:510	Sadi Ataman Yaver
	Alçak Cevüz Dalları (Kımalı Keklik) (Türkmen Ağzı/ Safranbolu Çeşitlemesi)	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Aman Kürdün Kızı Kürdün de Gızı (Erkek Oyun Havası)	Safranbolu	THM	Rep. Sıra No:2268	Sadi Ataman Yaver
	Bahçesinde Kelemsin	Safranbolu	THM	Rep. Sıra No:4514	Ankara Devlet Konservatuarı
	Ben Yârime Gal'altında Gavuştum (Düğün Oyun Havası)	Safranbolu	THM	Rep. Sıra No:1682	Sadi Ataman Yaver
	Bir Gelinin Bir Gızınan Cengi Var (Gelin Kız Türküsü/ Gelin Kız Değişmesi)	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Bir Giderim Beş Ardıma Bakarım (Amani Oyun Havası)	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Bir Gömlek Giyer Kısarak	Safranbolu	THM	Rep. Sıra No:1055	Muzaffer Sarısozen
	Burma da Burma Duman Tüter Dağın Belinden	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Cemâlin Bağına Seyrana Geldim	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Çadır Kurdum Eğr' Ova'nın Düzüne (Eşkiyâ'dan Eğri Ahmet'in Türküsü)	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Çadır Kurdum Şu Derenin Düzüne	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Çayırılıkta Çimenlikte Evim Var (Kadın Oyun Havası)	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Dağ Olur Meşelerde (Keklik Türküsü)	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Dama Bulgur Sererler (Gadunum)	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Daş Harmanın Mazısı (Erkek Oyun Havası)	Safranbolu	THM	Rep. Sıra No:1276	Sadi Ataman Yaver
	Aman Değirmenci Guzum Değirmenci	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Denizde Urganım Var (Topallama)	Safranbolu			Sadi Ataman Yaver
	Güveyi Dama Çıkamaz (Dünürşüler Bölük Bölük)	Safranbolu	THM	Rep. Sıra No:1613	Sadi Ataman Yaver
	Eğrem de Büğrem Şu	Safranbolu	THM	Rep. Sıra No:3047	Muzaffer Sarısozen, Halil

Sarayın Yolları					Bedi Yönetken, Rıza Yetişen
Elimi Isırdı Pire	Safranbolu				Süleyman Şenel
EşimDostum Yüklensinler Yükümü (Gelin Helallik İsteme Havası)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Evlerine Varamadım Ârimden	Safranbolu				Adnan Ataman
Evlerinin Önü Keşkek Dübeği (Köy Havası)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Evlerinin Önü Yüksek Köşk Olsun	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Gale Gapisından Girdim İçeri (Düz Oyun-Mızımız)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Garalı Yazmam Benek Benek (Mızımız)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Garaoğlan Garaoğlan (Kız- Karaoğlan Değişmesi)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Garşudan Garşuya Olur Mu Böyle? (Kayabaşı Bozlak)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Gastamanı Gastamanı (Hele Hele Bidenem)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Gayadan Ener Akrap (Erkek Oyun Havaları)	Safranbolu	THM Rep. No:2592	Sıra		Sadi Yaver Ataman
Genc Osman Geliyor Alaylı Handan Genç Osman	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Getirin Gına Yakalım Nenni (Yük Dibine Yerin Ettim Nenni)	Safranbolu	THM Rep. No:2295	Sıra		Sadi Yaver Ataman
Geyme Dedim Geydin Sen Bu Alleri (Safranbolu'dan Zonguldak'a Tel Gider)	Safranbolu	THM Rep. No:749	Sıra		Muzaffer Sarısozen, Halil Bedi Yönetken, Rıza Yetişen
Goc'Adam'a Yatak Serdim Gül Gibi (Goc'adam Türküsü)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Gode Gode Göl Olsun (Yağmur Duası)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Güvercin Uçuverdi (Yaş Nane Türküsünün Safranbolu Çeşitlemesi)	Safranbolu	THM Rep. No:3049	Sıra		Muzaffer Sarısozen, Halil Bedi Yönetken, Rıza Yetişen
Havaş Bülbül Olacak (Havaş Türküsü)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman
Her Nereye Varsam Gurulur Engel (Bozlaklı Oyun/ Erkek Oyunu)	Safranbolu				Sadi Yaver Ataman Adnan Ataman
İlik Düştü Yakamdan	Safranbolu	THM Rep.	Sıra		Adnan Ataman

No:947							
Kâbe'nin Dalları Bölük Bölüktür (Sini Çevirmesi /Gelin Kutlaması/ Gelin İlahisi/Düğün İlahisi)	Safranbolu	THM Rep. No:2293	Sıra	Sadi Ataman	Yaver		
Kızılbel'den Gelür Bekmez (Helosa) (Düğünde Kaynana / Sağdıç Okkalaması)	Safranbolu			Sadi Ataman	Yaver		
Köprüden Geçer İken (Kaşıklı Oyun Havası)	Safranbolu			Sadi Ataman	Yaver		
Küp İçinde İreçel	Safranbolu	THM Rep. No:3054	Sıra	Muzaffer Sarısözen, Halil Bedi Yönetken, Rıza Yetişen			
Mapusane İçinde Üç Ağaç İncir (Mapusane Türküsü)	Safranbolu			Sadi Ataman	Yaver		
Oğlan Da Golunu Sallama (Sallama)	Safranbolu			Sadi Ataman	Yaver		
Mehmed Bey'in Evine Yan Geldük (Al Bayrak Çağırması) (Bahşiş Toplama)	Safranbolu			Sadi Ataman	Yaver		
Ramazan Geldi Dayandı	Safranbolu			Sadi Ataman	Yaver		
Sahur Vakti Çıktık Yola	Safranbolu	THM Rep. No:2335	Sıra	Sadi Ataman	Yaver		
Selam Da Söyleyin Bey Babama (Mahmud'um Türküsü)	Safranbolu	THM Rep. No:3873	Sıra	Sadi Ataman	Yaver		
Tepecükten Bir Su İçtim Kanmadım (Kayabaşı Havası)	Safranbolu	THM Rep. No:3247	Sıra	Muzaffer Sarısözen, Halil Bedi Yönetken, Rıza Yetişen			
Türkülü Aşık Ali Hikayesi	Safranbolu			Sadi Ataman	Yaver		
Uyur İken Uyardılar (Pir Sultan'dan Nefes)	Safranbolu			Sadi Ataman	Yaver		
Uzun Olur Uzun Yolun Zelvisi (Hele Yavru)	Safranbolu			Sadi Ataman	Yaver		
Yeşil İpek Bükene (Elinde Şamdan)	Safranbolu	THM Rep. No:2361	Sıra	Sadi Ataman	Yaver		
Yüce Dağ Başında Gara Gış Olur (Seymen Yürüyüş Havası)	Safranbolu	THM Rep. No:1957	Sıra	Adnan Ataman			
Züriyem'in (Düriyem'in) Güğümler Galaylı (Kadın Düz Oyun Havası (Mızımız))	Safranbolu	THM Rep. No:2456	Sıra	Sadi Ataman	Yaver		

(Şenel, 2009 ed.; TRT Nota Arşivi, Erişim Tarihi:05/01/2024)

Bulgular ve Yorum

Safranbolu türkülerine ilişkin kültürel motif ve sembollere ilişkin bulgular sayısal veriler ışığında 11 ana başlık altında tablolarla gösterilmiştir.

Tablo 2. Safranbolu Türkülerinde Geçen Bitki Adları

Bitki Adları	f	Bitki Adları	f	Bitki Adları	f
Alıç	1	Çınar	1	Kavun	1
Armut	1	Çiçek	1	Kelem	1
Arpa	2	Darı/Mısır	2	Menekşe	1
Ayva	1	Elma	1	Meşe	2
Bağ/Üzüm	2	Gül	10	Mürdüm (Erik)	1
Bakla	1	İğde	1	Nane	1
Buğday	2	İncir	1	Nar	1
Ceviz	1	Kamuş	1	Nergis	1
Çam	2	Karpuz	1	Şeftali	1
Çavdar	1	Kavak	2	Turunç	1

Safranbolu türkülerinde geçen bitki adları Tablo 2. de gösterilmiştir. Yöre türkülerinde toplam 30 farklı bitki adı geçmektedir. Bu bitkiler alfabetik olarak; alıç, armut, arpa, ayva, bağ/üzüm, bakla, buğday, ceviz, çam, çavdar, çınar, çiçek, darı/mısır, elma, gül, iğde, incir, kamış, karpuz, kavak, kavun, kelem, menekşe, meşe, mürdüm (erik), nane, nar, nergis, şeftali, turunçtur. En sık geçen bitki 9 kez ile “gül” dür. 2 kez benzetme amaçlı kullanılan gül, 4 türküde gül-bülbül ilişkisi ile kullanılmıştır. Gül motifi Türk divan ve halk şiirlerinde en sık kullanılan motiftir. Aşk ve güzelliği sevgilinin yüzünde, yanağında, dudağında betimlemek için kullanılır. Gül-bülbül unsuru da sıklıkla Türk ve doğu edebiyatında karşımıza çıkmaktadır. Sevgililer gülle bülbüle benzetilir. (Mirzaoğlu, G., 2019, s:37)

Turunç dışında tüm bitkiler bölgede yetiştirilebilen bitkilerdir. Yöre türkülerinde geçen bitkilerin büyük ağırlığı ağaç türü olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun yörenin dağlık ve ormanlık coğrafi yapısıyla ilişkili olduğu değerlendirilmiştir.

Örnek türküler: Garşudan Garşuya Olur mu Böyle, Bir Gelinin Bir Gızınan Cengi Var

*“Yarin de dizinde döktüğüm diller
Dillere yerinür duysa bülbüller
Benim de efkaram çok açmasın güller
Sana da yangun olduğum duymasın eller
Yar aşkımla ölüyon hey”*

*“Kız da der ki bizim ile yağmur yağmamı
Beni gören yiğit başım eğmemi
O bir gece bin geceye değme mi
Kız olanlar nergis verir gül alır”*

Tablo 3. Safranbolu Türkülerinde Geçen Hayvan Adları

Hayvan Adları	f	Hayvan Adları	f	Hayvan Adları	f
Ahu (Ceylan)	1	Kaz	1	Sansar	1
Akrep	1	Keklik	1	Şahin	1
Arı	4	Koç	1	Tavşan	1
At	8	Koyun	1	Tavuk	1
Bülbül	4	Köpek	1	Tay	1
Güvercin	3	Kuzu	2	Tazı	1
Horoz	2	Martı	1	Tilki	1
Tablo 3 devamı					
Hayvan Adları	f	Hayvan Adları	f	Hayvan Adları	f

İnek	1	Ördek	1	Turna	3
Karga	1	Pire	1		

Safranbolu türkülerinde geçen hayvan adları Tablo 3. de gösterilmiştir. Yöre türkülerinde toplam 26 farklı hayvan adı geçmektedir. Bu hayvan adları alfabetik olarak; ahu (ceylan), akrep, arı, at, bülbül, güvercin, horoz, inek, karga, kaz, keklik, koç, koyun, köpek, kuzu, martı, ördek, pire, sansar, şahin, tavşan, tavuk, tay, tazi, tilki, turnadır. En çok türküde adı geçen hayvan “at” tır.

Türkülerde geçen “at” motifi mutluluk, murada erme ve iyi haberleri simgeler (Yılmaz, Müge, 2011, s:230). Bunun yanı sıra atları ehlileştirerek binek aracı olarak kullanan ilk millet Türklerdir. At bilinen Türk tarihi boyunca sosyal hayatın vazgeçilmez bir unsurudur. Dolayısıyla Safranbolu’nun geçmişte önemli bir ticaret merkezi olması bu yörede de ulaşım, ticarete ve milli mücadele dönemlerinde at binildiğinin bir göstergesi olduğu sonucuna varılmaktadır.

Arı ve bülbül 4’er kez türkülerde geçmektedir. Bülbül incelenen türkülerde gül ile birlikte kullanılmıştır. Gül ile bülbül arasındaki ilahi aşk halk edebiyatımızda sıkça karşılaştığımız önemli bir ilişkidir. Bu ilişkinin Safranbolu türkülerinde de yer alması ortak milli kültür mozaiğinde yaşamamızın doğal bir sonucudur. Keklik 1 kez benzetme amaçlı kullanılmıştır. Diğer bütün hayvan adları gerçek anlamıyla türkülerdeki yerini almıştır. Türkü sözlerinde geçen tüm hayvan adları yörede yaşayan ya da geçmişte barınan hayvan türleri hakkında bilgi sunmaktadır. Bölgede ormanlık alanların varlığını sürdürmesi ahu (ceylan) türlerinin halen varlığını korumasını sağlamıştır. Türkülerde adı geçen hayvanlardan turna haricindeki tüm hayvanların yörede halen yaşam sürdürdükleri söylenebilir. Bilindiği üzere son elli yılda Orta Anadolu’da sulak alanların kurutulması Anadolu kültüründe önemli yer tutan turnaların hızla yok olmasına yol açmıştır. Yurdumuzda ortalama yüz civarı turna kaldığı tahminler arasında yer alıyor. Hal böyle iken bu canlıları maalesef artık sadece kadim kültür mirasımız olan halk müziği ezgilerimizin sözlerinde ve halk edebiyatımızda görebiliyoruz.

Örnek türkü: Güveyi Dama Çıkamaz, Dağ Olur Meşelerde (Keklik Türküsü)

<i>“Güveyinin atı da nallı (hey)</i>	<i>“Dağ olur meşelerde</i>
<i>Başında tülbendi telli (hey)</i>	<i>Gülsuyu şişelerde</i>
<i>Ağalar içinde belli (hey)</i>	<i>Eller yârin almış</i>
<i>Ağlama gelin anası (hey hey)</i>	<i>Ben kaldım köşelerde</i>
<i>Sabreyle sağduç ninesi (hey hey)”</i>	<i>Gel gel yanıma keklik</i>
	<i>Gastın canıma keklik</i>
	<i>Al gımalı parmakların</i>
	<i>Bastır ganıma keklik”</i>

Tablo 4. Safranbolu Türkülerinde Geçen Dış Mekân ve Coğrafi Şekil Adları

Dış Mekân ve Coğrafi Şekil Adları	f	Dış Mekân ve Coğrafi Şekil Adları	f	Dış Mekân ve Coğrafi Şekil Adları	f
Çarşı	1	Hamam	2	Köşk	2
Çay	2	Han	1	Mahpushane	2
Çöl	1	Harman	1	Mektep	1
Dağ	10	Havuz	1	Meyhane	1
Değirmen	1	Irmak/Dere	2	Pazar	3
Tablo 4 devamı					
Dış Mekân ve	f	Dış Mekân ve	f	Dış Mekân ve	f

Coğrafi Şekil Adları		Coğrafi Şekil Adları		Coğrafi Şekil Adları	
Deniz/Derya	3	Kanara*	1	Pınar	1
Gal (Kale)	4	Konak	2	Yayla	2
Göl	3	Köprü	1		

Safranbolu türkülerinde geçen dış mekân ve coğrafi şekil adları Tablo 4. te gösterilmiştir. Yöre türkülerinde toplam 23 farklı dış mekân ve coğrafi şekil adı geçmektedir. Bu dış mekân ve coğrafi şekil adları alfabetik olarak; çarşı, çay, çöl, dağ, değirmen, deniz/derya, gal (kale), göl, hamam han, harman, havuz, ırmak/dere, kanara, konak, köprü, köşk, mahpushane, mektep, meyhane, pazar, pınar, yayladır.

Kale 4, köşk 2, hamam 2, mahpushane 2, pazar 3, konak 2, köprü 1 defa geçmektedir. Şüphesizdir ki bu durumun temel nedeni Safranbolu kentinin kadim bir kent olması ve tarihi yapıtlar açısından zengin olmasıdır. Safranbolu kalesi Türklerin hakimiyetine kadar şehri koruyan önemi bir unsur iken, Safranbolu'nun Osmanlı hakimiyetine girmesi ile önemini yitirmiş ve günümüzde surlar tamamen yıkılmıştır. Safranbolu'nun Osmanlı hakimiyetine girmesiyle birlikte sayısız konak, han, hamam yapılmış ve pek çoğu günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Bu yönü ile Safranbolu kültürünü korumayı başarmış bir şehirdir. Safranbolu tarihte kervan yollarının üzerinde olması ticari hayatı hareketlendirmiş ve pazarcılık gelişmiştir. Dericilik, semercilik, bakır işçiliği Safranbolu'da pazarcılığın gelişimine katkı sağlamıştır (Tunçözgür, 2002, s:22).

Diğer yandan yöre türkülerinde coğrafi şekil olarak dağ 10 türküde geçmektedir. Bunun bir sebebi yöre coğrafyası olarak görülebileceği gibi diğer taraftan Türk kültüründeki dağ kültürünün yeri de bu duruma etki etmiş olduğu düşünülmektedir. Eski Türklerde dini inanış gereği dağlar kutsal sayılır hatta her Türk kavminin kutsal bir dağı bulunurdu. Dağ türkülerde bazen sevgiliye olan engel, bazen medet umulan yer, bazen de çekilen çilenin anlatıldığı sırdaş olarak görüldü (Sıvacı-Mirzaoğlu, 2005, s:38).

*Kanara : Mezbaha.

Örnek türkü: Yüce Dağ Başında Gara Gış Olur / Ben Yarime Gal' altında Gavuştum

*“Yüce dağ başında gara gış olur
Bastığım yerler donar daş olur
Gurbet elde derdim bana eş olur
Aldan aldım mordan aldım
Dal yazmayı yardan aldım
Allı yazma dallı yazma
Yarım gurbet elde gezme.”*

*“Ben yârime Gal' altında gavuştu
Öptüm sevdim helalleştim barıştım
Aman amman amman barıştım
Yandım aman aman barıştım...
Yüksek konaklarda gandil mi yanar
Öksüzün başına devlet mi gonar
Herkes sevdiğine böyle mi yanar
Dumanım dağlara ağlıyor benim
Aman aman ağlıyor benim
Yandım amman ağlıyor benim.”*

Tablo 5. Safranbolu Türkülerinde Geçen Yerleşim Birimleri

Yerleşim Yeri Adı	f	Yerleşim Yeri Adı	f	Yerleşim Yeri Adı	f
Bağdat	2	Kastamonu	1	Saray	1
Eğriova	1	Kızılbel	1	Zonguldak	1
İstanbul	1	Safranbolu	2		

Safranbolu türkülerinde geçen yerleşim birimi adları Tablo 5. te gösterilmiştir. Yöre türkülerinde toplam 8 farklı yerleşim birimi adı geçmektedir. Bu yerleşim birimi adları

alfabetik olarak; Bağdat, Eğri Ova, İstanbul, Kastamonu, Kızılbel, Safranbolu, Saray ve Zonguldak'tır.

Bağdat şehri iki türküde geçmektedir: Bir Gelinin Bir Gızınan Cengi Var ve Genç Osman Geliyor Alaylı Handan türküleridir. Bu türküler çeşitleme (varyant) olarak Safranbolu Yöresinde çalınıp söylenmektedir. Kızılbel, Zonguldak ili Çaycuma ilçesine bağlı bir köydür. Eğriova ise Ankara ve Karabük illeri arasında kalan yaylak bir bölgenin genel adıdır. Safranbolu tarihi süreç içerisinde Karabük iline bağlanmadan evvel Zonguldak ve Kastamonu illerine bağlı olarak idari yapısını sürdürmüştür.

Örnek türkü: Eşkiya Eğri Ahmet'in Türküsi (Çadır Kurdum Eğri'Ova'nın Düzüne), Geyme Dedim Geydin Sen Bu Alleri (Safranbolu'dan Zonguldak'a Tel Gider)

*"Eğri'Ahmed'i Eğri'ova'da bastılar (efem)
Cepkenini çam dalına astılar (yandım aman)
Beş yüz atlı birden gemi gastılar (aman)
Yattım uykulardan uyanamadım (aman)
Yattım yârin dizine
Baktım ela gözüne
Vallah billah uyku girmez gözüme (aman)"*

*"Geyme dedim geydin sen bu alleri
Başıma getirdin türlü halleri
Ezelden adettir gözele bakmak
Gözeler halinden ne bilir ahmak
Safranbolu'dan Zonguldak'a tel gider
Hanımlara deste deste gül gider."*

Tablo 6. Safranbolu Türkülerinde Geçen Kişi Adları

Kişi Adları	f	Kişi Adları	f	Kişi Adları	f
Ahmet	2	Hasan	1	Muhammed	2
Ali	2	Havaş*	1	Osman	3
Cemal	1	Mahmut	1	Züriye (Düriye)	1
Gevheri	1	Mehmet	1		

Safranbolu türkülerinde geçen kişi adları Tablo 6. de gösterilmiştir. Yöre türkülerinde 2'si kadın ismi ve 9'u erkek ismi olmak üzere toplam 11 farklı kişi adı geçmektedir. Bu kişi adları alfabetik olarak; Ahmet, Ali, Cemal, Hanım, Gevheri, Hasan, Mahmut, Düriye, Mehmet, Muhammed, Osman'dır. Muhammed (sav) ismi peygamberimizin ismi olarak 2 kez geçmektedir. Belirtilen isimlerden Gevheri 17. Yüzyılda yaşamış olduğu tahmin edilen halk ozanlarımızdandır. Yazınsal kaynaklarda hakkında fazla bilgi olmamakla birlikte Gevheri'nin mahlas olduğu, önceleri gerçek adının Mustafa olduğu söylenirken ozanın kendi şiirinde "Bir kemter kulundur Garip Mehemed" dizesi aracılığı ile asıl adının Mehmet olduğu kanaati oluşmuştur. Yine türkülerde geçen Ahmet, Mehmet, Mahmut; köken itibariyle Hz. Muhammed (sav) ile aynıdır. Dolayısıyla türkülerde bu isimlerin geçmesi bu toprakların insanının gönlündeki peygamber sevgisinin göstergesidir. Ayrıca Ali, Hasan ve Osman isimleri de İslam tarihinde çok önemli şahsiyetleri temsil etmektedir.

Gelin ilahisi veya bir başka deyişle düğün ilahisi formundaki türkünün bir bölümü şöyledir;

*"Kabenin yolları bölük bölüktür
Benim yürecüğüm delük delüktür
Dünya dedikleri bir gölgelüktür
Canım kabem varsam sana
Güzel kabem varsam sana
Ya Muhammed gel berü*

Salli ala Muhammed

Yeşil aleminen gelir Muhammed.”

Safranbolu türkülerinin konularına göre tasnifi üzerine yapılan çalışmada 12 farklı türkü konusu tespit edilmiş çoğunluğunun aşk/sevda üzerine olduğu görülmüne rağmen yöre türkülerinde kadın isminin erkek ismine nazaran daha az kullanıldığı görülmüştür (Doğan,2019, s:243).

*Havaş: Havva isminin Safranbolu halk ağzındaki söylenişidir.

Örnek türkü: Çayırılıkta Çimenlikte Evim Var (Kadın Oyun Havası)

“Çayırılıkta çimenlikte evim var

Eğride fesli bir oğlana meylim var

Benim senden ayrı da gayrı neyim var

...

Hac’Osman’ın havuzunda gum gaynar

Hac’Osman’ın gelinleri de çift oynar

Küçük gelin büyüğünden hoş oynar”

Tablo 7. Safranbolu Türkülerinde Geçen Kıyafet ve Aksesuar Adları

Kıyafet ve Aksesuar Adları	f	Kıyafet ve Aksesuar Adları	f	Kıyafet ve Aksesuar Adları	f
Cepken	1	Hotuz*	1	Sırmalı Süngü	1
Çarşaf	1	Kundura	1	Şalvar	1
Entari	1	Küpe	1	Tülbent	1
Etek	2	Pabuç	2	Yazma	4
Fes	2	Peştamal	1	Yelek	2
Fistan	1	Sarı	1	Yüzük	1
Gömlek	2	Sedef Nalın	1		

Safranbolu türkülerinde geçen kıyafet adları Tablo 7. de gösterilmiştir. Yöre türkülerinde toplam 20 farklı kıyafet adı geçmektedir. Bu kıyafet adları alfabetik olarak; cepken, çarşaf, entari, etek, fes, fistan, gömlek, hotuz*, kundura, küpe, pabuç, peştamal, sarık, sedef nalın, sırmalı süngü, şalvar, tülbent, yazma, yelek, yüzüktür.

Genel anlamda yörenin geçmiş zamanlardaki kendine has giyim tarzıyla uyumludur. Fes Safranbolu kültüründe hem erkek hem kadının gündelik giyiminde kullandığı bir aksesuardır. 2 yöre türküsünde geçmektedir. Kıyafet adlarında en çok bahsi geçen kıyafet yazmadır. Yazma önceleri sofra bezi, başörtüsü, yatak örtüsü gibi amaçlarla kullanılsa da zamanla sadece başörtüsü olarak anılmaya başlanmıştır. Hemen hemen tüm yörelerde kadın kıyafetinin bir parçası olarak kullanılmaktadır. Türkülerde yazmaya atfedilen renk ile değişik anlamlarda kullanılmaktadır (Zeybek,N. 2015, s:131).

Hotuz*: Kadınların baş süsü, başa takılan bir çeşit aksesuardır.

Örnek türküler: Garalı Yazmam Benek Benek, Selam Da Söylen Beybabama (Mahmud’um Türküsü)

“Garalı yazmam benek benek

Üsküfeden kestür yelek

Gayınmaya sırmalı göynek

Ver bana elmas taşlarını

Tara da siyah saçlarını”

“Öyle ise selam söylen sevdiğime

Yüzüğünü küpesini satsında

Beş bine on bin katsında

Sevdiğüm Mahmud’um desin de aman

O çıkarsın beni zindandan mahpustan aman”

Tablo 8. Safranbolu Türkülerinde Geçen Eşya Adları

Eşya Adları	f	Eşya Adları	f	Eşya Adları	f
Çadır	1	Kelepçe	1	Saz	4
Davul	1	Keman	1	Sepet	1
Dibek	1	Kılıç	2	Şamdan	1
Gazak	1	Kovan	1	Şişe	2
Güğüm	1	Küp	1	Torba	1
Halı	1	Mendil	1	Urgan	2
Harar	1	Minder	1	Yatak	1
Hasır	1	Nal	3	Yorgan	1
İp	1	Perde	1	Zincir	3
Kabza	1	Saat	1		
Kandil	3	Sandık	1		

Safranbolu türkülerinde geçen eşya adları Tablo 8. de gösterilmiştir. Yöre türkülerinde toplam 31 farklı eşya adı geçmektedir. Bu eşya adları alfabetik olarak; çadır, davul, dibek, gazak*, güğüm, halı, harar, hasır, ip, kabza, kandil, kelepçe, keman, kılıç, kovan, küp, mendil, minder, nal, perde, saat, sandık, saz, sepet, şamdan, şişe, torba, urgan, yatak, yorgan ve zincirdir. Saz, keman, davul yöre halkının folklorik yapısından kaynaklı olarak kullandıkları çalgılarıdır. Diğer eşyalar gündelik yöre halkı yaşamının temel unsurlarıdır.

Gazak*: Topaç demektir.

Örnek türküler: Denizde Urganım Var (Topallama), Elimi Pire Isırdı

<i>“Denizde urganım var (aman aman)</i>	<i>“Elimi ısırdı pire</i>
<i>Gümüşt en yorganım var (aman)</i>	<i>İpek mendilini düre</i>
<i>Gız ben seni alırsam (aman aman)</i>	<i>Aç kapıyı gelin hanım</i>
<i>Gara geç gurbanım var (aman)”</i>	<i>Saatler geldi de bire”</i>

Tablo 9. Safranbolu Türkülerinde Geçen Yiyecek Adları

Yiyecek Adları	f	Yiyecek Adları	f	Yiyecek Adları	f
Baklava	2	Kaymak	1	Reçel	1
Bal	4	Keşkek	1	Sakız	1
Bulgur	1	Pastırma	1	Şeker	3
Hamur	3	Pekmez	1	Şekerli Furma	1

Safranbolu türkülerinde geçen yiyecek adları Tablo 9. da gösterilmiştir. Yöre türkülerinde toplam 12 farklı yiyecek adı geçmektedir. Bu yiyecek adları alfabetik olarak: baklava, bal, bulgur, hamur (işi), kaymak, keşkek, pastırma, pekmez, reçel, sakız, şeker ve şekerli furmadır.

Yörenin zengin mutfak kültürüne rağmen şekerli furma ve baklava dışında yörenin meşhur lezzetlerine araştırma evrenimizde bulunan türkülerde yeterince yer verilmemiştir. Türküde geçen şekerli furma ifadesini karşılayacak bir tarifin bulunmaması, hurma meyvesinin “h-f” konsonlarının yöresel ağızla farklılaşması sonucunda furma olarak kaydedilmiş olması ihtimalini düşündürmektedir. Bilindiği üzere hurma doğasında şeker oranı yüksek bir meyvedir, bu sebeple türkünün sözlerinde şekerli hurma ifadesinin geçmiş olması muhtemeldir.

Örnek türküler: Burma da Burma Duman Tüter Dağın Belinden, Küp İçinde İreçel

<i>“Gökte de turnam sesi gelir ganadı burma</i>	<i>“Küp içinde ireçel</i>
---	---------------------------

*Ağzı dolu yem getirir şekerli furma
Gıt Allah'ı sever isen garşımda durma
Atma bu daşları atma ben yareliyem
Eller aller giymiş (aman) ben kareliyem”*

*Eyi gün gelir geçer
Kötü yâre düşenin
Ahilen ömrü geçer
...
Küp içinde basdırma
Gız zılıfın kesdirme
Kesdirirsen az kesdir
Nişanlına gösterme”*

Tablo 10. Safranbolu Türkülerinde Geçen Gelenek/Görenek Öğeleri

Gelenek Öğeleri	f	Gelenek Öğeleri	f	Gelenek Öğeleri	f
Akça Saçmak	1	Gelin	9	Nazar	1
Bahşış	4	Güveyi	3	Nişanlı	1
Duvak	1	Hediye	1	Sağdıç	1
Dünür	1	Kına	2		

Safranbolu türkülerinde geçen Gelenek/Görenek Öğeleri adları Tablo 10. da gösterilmiştir. Yöre türkülerinde toplam 11 farklı Gelenek/Görenek Öğeleri adı geçmektedir. Bu Gelenek/Görenek Öğeleri adları alfabetik olarak: akça saçmak, bahşış, duvak, dünür, gelin, güveyi, hediye, kına, nazar, nişanlı ve sağdıçtır.

Gelenek/görenek öğeleri genel olarak düğün merkezli terimlerle türkülerle geçmiştir. Düğün Türk kültürel yapısının yöreden yöreye değişen ritüelleriyle vazgeçilemez bir unsurdur. Safranbolu yöresi içinde düğün ve düğün gelenekleri türkülerle geçmişten günümüze aktarılacak yaşanmıştır. Her ne kadar günümüzde düğün gelenekleri unutulmaya yüz tutmuş olsa da yakılan türkülerle zamana direnerek günümüzde de hatırlanmaktadır.

Örnek türküler: Getirin Gına Yakalım Nenni , Dünürşüler Bölük Bölük (Gelin alma havası)

*“Getirin gına yakalım (nenni)
Yetmezse azca gatalım (nenni)
Gelinin halin soralım (nenni)
Nenni haşam benim paşam nenni
Yatrayım ak pamuğum nenni
A gelin gınan kutlu olsun nenni
Evde dirliğin datlı olsun nenni”*

*“Dünürşüler bölük böşük (heey)
Oldu yürek delük deşük (heey)
Güveyinin cebi delük (heey)
Ağlama gelin anası (heey)
Sabreyle sağduç ninesi (heey)*

Tablo 11. Safranbolu Türkülerinde Geçen Dini Öğeler

Dini Öğeler	f	Dini Öğeler	f	Dini Öğeler	f
Huri	1	Kefen	1	Rahmet	1
Abdest	1	Keramet	1	Ramazan	3
Cami	1	Kıyamet	1	Sahur	1
Cenaze	1	Kurban	1	Şükür	1
Defin	1	Melaike	1	Tövbe	1
Ezan	1	Mezar	2		
Hak/Allah/Mevla/Hü/Settar	13	Minare	1		
Kabe	2	Namaz	1		

Safranbolu türkülerinde geçen Dini Öğeleri adları Tablo 11. da gösterilmiştir. Yöre türkülerinde toplam 21 farklı din temalı öğeleri adı geçmektedir. Bu dini öğeleri alfabetik

olarak: huri, abdest, cami, cenaze, defin, ezan, Hak/Allah/Mevla/Hü/Settar, Kâbe, kefen, keramet, kıyamet, kurban, melaike, mezar, minare, namaz, rahmet, ramazan, sahur, şükür ve tövbedir.

Safranbolu türkülerinin konularına göre tasnifi üzerine yapılan çalışmada Ramazan ayı ile ilgili 3 türkü ve dini içerikli 3 türkünün yörede çalınıp söylendiği görülmüştür. (Doğan,2019, s:243). Safranbolu eski belediye başkanlarından Kızıltan ULUKAVAK Safranbolulularını “Bir Safranbolulunun Penceresinden Safranbolu” adlı kitabında; “Safranbolulular, genel olarak mütedeyyin kişilerdir” diyerek tanıtmakla birlikte türkülerde dini motiflerin sıkça kullanılmasına da açıklık getirmektedir.

Örnek türküler: Sahur Vakti Çıktık Yola, Uyur İken Uyardılar (Pir Sultan’dan Nefes)

<i>“Sahur vakti çıktık yola Selam verdik sağa sola Ramazanı şerifinizde mübarek ola Galbiniz nur ile dola”</i>	<i>“...Sürülüüp kazaya gittik Kanarayı mesken ettik Canı Hakk’a teslim ettik Uluya saydılar bizi Pir defterine yazıldık Hak divanına dizildik Bal olduk şerbet ezildik Doluya saydılar bizi”</i>
--	--

Tablo 12. Safranbolu Türkülerinde Geçen Sevgili İçin Kullanılan Motifler

Sevgili için Kullanılan Motifler	f	Sevgili için Kullanılan Motifler	f	Sevgili için Kullanılan Motifler	f
Bi danem	2	Kınalı Keklik	1	Yar/Yarım	18
Gadunum	1	Koç Yiğit	1	Yavrum	1
Gıymetlim	1	Mecnun	1	Zarif Hanım	1
Gülüm	3	Nazlı Yar	6		
Hanım	1	Peri	1		

Safranbolu türkülerinde geçen Sevgili İçin Kullanılan Motifler Tablo 12. de gösterilmiştir. Yöre türkülerinde toplam 13 farklı Sevgili İçin Kullanılan Motif adı geçmektedir. Bu motifler alfabetik olarak: bi danem, gadunum, gıymetlim, gülüm, kınalı keklik, koç yiğit, Mecnun, nazlı yar, yar/yarım, yavrum ve zarif hanımdır. Sevgili için kullanılan ifadelerin ağırlıklı olarak erkek ağzı olduğu söylenebilir. Ataerkil toplum yapısı gereği kadınların bu konularda söz sahibi olma veya duygularını dile getirme özgürlükleri maalesef ki sınırlıdır, hatta çoğu kültürde imkansızdır da diyebiliriz.

Türküler temel insani duyguların söze dönüştürülmüş biçimidir. Doğal bir sonuç olarak bu duyguların başında aşk seveda motifi gelmektedir. Anadolu insanı aşkını sevdasını sevgiliye olan muhabbetini türkülerle ifade etmiştir. Safranbolu türkülerinin konu tasnifinin yapıldığı çalışmalarda 15 türkünün aşk ve seveda temelli olduğu görülmüştür (Doğan,2019, s:243).

Örnek türküler: Alçak Cevüz Dalları (Kınalı Keklik), Bir Giderim Beş Ardıma Bakarım (Amani Oyun Havası)

<i>“Alçak cevüz dalları (Türkmenim anman) Sıva da beyaz golları (bi danem) Gece gelme gündüz gel Gol bekliyor yolları (bi danem)</i>	<i>“Amaniii Evelerine varamadım arimden (aman) Ayardılar beni nazlı yârimden (aman aman amaniii)</i>
--	--

*Haydindi hopla da gel
Şalvarı topla da gel
A benim gımalı da kekliğim
Yollarını gece gündüz beklerim."*

*Evdeki gızına
Duwardaki sazına
Akşama tez gel
Gıslığıma yazına"*

Sonuç

Yaklaşık 800 yıldır Türk yurdu olan Safranbolu, zengin folklorik yapısıyla dikkati çeken bir Anadolu şehridir. Asırlar boyu biriken sözvarlığı dağarcığıyla yakılan 58 halk türküsü bu çalışmada kültürel motiflerin kullanımı açısından incelenmiştir. Safranbolu yöresi türkülerinde geçen; "Bitki, hayvan, dış mekân ve coğrafi şekiller, yerleşim birimleri, kişi adları, kıyafet ve aksesuar, eşya, yiyecek adları, gelenek/görenek öğeleri, dini motifleri ile sevgili için kullanılan motifler" sözvarlığı açısından incelenerek tespiti yapılmıştır.

Safranbolu yöresi türkülerinde; 30 farklı bitki, 26 farklı hayvan, 23 farklı dış mekân ve coğrafi şekil, 8 farklı yerleşim birimi, 11 farklı kişi adı, 20 farklı kıyafet ve aksesuar, 31 farklı eşya, 12 farklı yiyecek, 11 farklı gelenek/görenek öğesi, 21 dini öğe ve 13 sevgili için kullanılan motif adına rastlanılmıştır.

Bitki motifi olarak en çok türküde adı geçen "gül" motifidir. Bazen benzetme amaçlı olarak kullanılan gül motifi, alışlageldiğimiz gibi sıklıkla gül-bülbül ilişkisi ile kullanılmıştır. Yöre türkülerinde geçen hayvan motiflerinde en çok adı geçen hayvan "at" tır. Bu duruma atın Türk kültüründeki yeri düşünüldüğünde olası bir sonuç olduğu değerlendirilmektedir. Yine yöre türkülerinde en çok öne çıkan dış mekân "dağ" dır. Dağ 10 yöre türküsünde geçmektedir ki bu dağın hem Türk kültüründeki hem dinler tarihi açısından önemi, hem de yöre coğrafyası sebebiyle sıklıkla türkülerde geçmesinin sebebi olduğu değerlendirilmiştir. Safranbolu tarihi süreç içerisinde özellikle 15. yy. dan sonra önemli bir ticaret merkezi haline gelmesine rağmen, Safranbolu yöresi türkülerinde yerleşim merkezi isimleri nadiren kullanılmış ve dahası kullanılan yerleşim merkezi isimleri de Safranbolu'nun çevresinde bulunan birkaç yerleşim merkeziyle sınırlı kalmıştır. Yöre türkülerinde geçen insan adları incelendiğinde ve türküler konu olarak değerlendirildiğinde-ki konu bakımından büyük çoğunluğu insan ilişkileri ve sosyal hayat eksenli olmasına rağmen- kadın isimlerinin fazla kullanılmadığı görülmüştür. Türkülerde geçen erkek adlarının ise birçoğunun köken olarak Hz. Muhammet'in adından geliyor olması, tabiatında mütedeyyin olan Safranbolu halkının gönlündeki peygamber sevgisinin yansımasıdır. Bu noktada halk kültürünün, İslam kültürü ile ilişkili olduğunu türkü sözlerinde geçen gerek insan isimleri gerek oldukça sık karşımıza çıkan dini öğelerden çıkarım yaparak söylememiz mümkündür. Dini motiflere ilave olarak "Kabe'm Sana Varsam Konuk" adlı ilahi formundaki Safranbolu türküsünün geline kına yakılırken söylenmesi dikkat çekicidir. Normalde hacca gidenler için uğurlamalarda söylenen bu formun gelin kınasında kullanılması, yuva kurmanın kutsallığına ve inançlara olan sıkı bağlılığa işaret etmektedir ve yurdumuzun diğer yörelerinde sık rastlanan bir durum değildir. Safranbolu yöresi türkülerinde geçen kıyafet motifleri incelendiğinde, doğal olarak yörenin kendine has giyim kültürünün izlerine rastlanmıştır. 20 farklı kıyafet ve aksesuar türünün tamamı yöresel kıyafetlerdir. Yakın zamana kadar özellikle özel günlerde kullanılan bu folklorik giyim tarzının yörenin folkloruna sahip çıkarak koruması, türkülerinde sıklıkla yer bulmasının sebebi olarak düşünülmektedir. Eşya motifleri gündelik hayatta kullanılan eşyalardır. Özel nitelik taşıyan eşya adı türkülerde yoktur. Yöre türkülerinde geçen yiyecek motifleri

incelendiğinde “şekerli furma ve baklava” dışında yöreye has yiyecek motifine rastlanmamıştır. Şekerli furmanın hurma olduğu ve herhangi özel tarifi olan bir yiyecek olmadığı düşünülmektedir. Şeker ve şekerlikle ilgili olarak bilindiği üzere Safranbolu lokumu ile meşhur bir ilimizdir ve lokumlarının yanı sıra şekerlik de yörede yaygın ticaret alanlarının başında gelmektedir. Yiyecek motifleri yöreye has genel karakter özelliği göstermektedir. Yöre türkülerine gelenek, görenek öğelerinin düğün temelli olduğu gözlemlenmiştir. Dini öğeler ise Ramazan ayı ilintilidir. Yöre türkülerinde geçen gelenek görenek motifleri genel itibarla düğün adeti çevresinde toplanmıştır. Mezkurda ayrıntısıyla verildiği üzere gelin, güveyi, sağdıç gibi temalarla türkülerde kendine yer bulmuştur. Yöre türkülerinde sevgili için 13 motif kullanılmış yar/yârim en çok kullanılan motif olarak tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda Safranbolu yöresi türkülerinin öncelikle yörenin sosyal hayatı, insan ilişkileri ve yöre kültürünün insan unsurları ile coğrafyasına paralellik gösterdiği genel olarak yöresellik özelliği taşıdığı tespit edilmiştir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	<p>* Bu makale, Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "....." adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.</p> <p>* Bu çalışma ... danışmanlığında ... tarihinde sunduğumuz/tamamladığımız ... başlıklı yüksek lisans/doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.</p> <p><i>Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</i></p>
Benzerlik Taraması	Yapıldı – İthenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	<p>* This article is the revised and developed version of the unpublished conference presentation entitled ".....", orally delivered at the Symposium....</p> <p>* This article is extracted from my master thesis/doctorate dissertation entitled "...", supervised by ... (Master's Thesis/Ph.D. Dissertation, ... University, City/State, Year).</p> <p><i>It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.</i></p>
Plagiarism Checks	Yes - İthenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça / References

Bahşi, Bahtiyar (2023). Selanik Türkülerinin Söz Varlığı ve Kültürel Motifler Açısından Değerlendirilmesi, *ÇÜTAD Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8 (1).

Biyografi Karabük (2022, 23 Eylül). Adnan Ataman, <https://biyografikarabuk.com/adnan-ataman/>, Erişim tarihi: 02.02.2024.

Büyükyıldız, H., Zeki (2015). *Türk Halk Müziği Ulusal Türk Müziği*. İstanbul, Arı Sanat Yayınevi.

Eroğlu, Türker (2017). Türk Halk Müziğinin Türkiye'deki Coğrafi Bölgelere Göre Temel Özellikleri Bakımından İncelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (41), s. 513-527.

Doğan, Can (2019). Safranbolu Türkülerinin Konularına Göre Tasnifi ve Günümüz Yöre İcrâcıları, *Uluslararası Geçmişten Günümüze Karabük ve Çevresinde Dini, İlmî ve Kültürel Hayat Sempozyumu*, 11-12/10/2019, Karabük Üniversitesi.

Durmuş, İlhami (2014). Türk Kültür Çevresinde Kültür Adlandırmaları, *Akademik Bakış Dergisi*, 8 (15), 269-298.

Dursun, K., Betül; Bahşi, Niyem (2023). Malatya Türkülerinde Söz Varlığı, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 10.

Karadüz, Adnan (2009). Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (4).

Kütükçüoğlu, Mehmet (2015, 25 Tem.). Bu Toprağın Sesi: Safranbolu'da Üç Kuşak Ataman'lar, *Safran Şehir'den Yazıyorum*, <https://www.mehmetkutukcuoglu.com/bu-topragin-sesi-safranboluda-uc-kusak-atamanlar/>, Erişim Tarihi: 02.02.2024.

Mirzaoğlu, F.Gülay, (2019). *Halk Türküleri*, (2.Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Özçimen, Aycan; Gök, Sevilay (2013). Antalya Yöresi Halk Türkülerinde Yer Alan Kültürel Motifler, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (4).

Öztürk, K. Mustafa (2019). Ardahan Türkülerinin Söz Varlığı ve Kültürel Motif Açısından Değerlendirilmesi, *Ana Dili Eğitim Dergisi*, 7 (1).

Paşaoğlu, Sibel (2009). Müzik Kültüründe Sözlü ve Yazılı Aktarım, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 143-159.

Sıvacı-Mirzaoğlu, Gülay,F. (2005). Türklerde Mitolojik Unsurlar, *Türkbilig Dergisi*, 2005/10 34-53.

Şenel, Süleyman ed. (2009). *Adnan Ataman Safranbolu Türküleri ve Oyun Havaları*, 1.Baskı, İstanbul, Seçil Ofset Matbaacılık.

TRT Nota Arşiv, <https://www.notaarsivleri.com/arama.html?kelime=safraanbolu> , Erişim Tarihi: 05.01.2024.

Tunçözgür, Ünsal (2002). *Dünü ve Bugünü ile Safranbolu*, 2.Baskı, Safranbolu, Işıl Yayıncılık.

Ulukavak, Kızıltan (2007). *Bir Safranbolulunun Penceresinden Safranbolu*, Ankara, Bizim Büro Basımevi.

Yılmaz, Müge, Aktan (2011). Sembolik ve Gerçek Anlamlarıyla Türkü Metinlerine Yansıyan Hayvanlar, *Folklor-Edebiyat Dergisi*, 17(66), 239-250

Zeybek, N., Şerife, (2015). Ege Türkülerinde Giyim-Kuşam ve Tesettür, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (3), s. 119-138.